

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.45:68+338.24

А. С. Бритвенко

ОЛІЙНО-ЖИРОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ГАЛУЗІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

***Анотація.** У статті надано поняття галузі та класифікація галузей народного господарства і розглянуто олійно-жирова промисловість як складову галузі харчової промисловості. Також надана характеристика деяких корпоративних об'єднань, які посідають передові місця на ринку олійно-жирової промисловості.*

***Ключові слова:** галузь, конкуренція, корпорація, олійно-жирова промисловість, соняшникова олія.*

***Summary.** In the article author analyses the concept of industry and classification of branches of the national economy and considered fat-and-oil industry as a component of the food industry. Also, the characteristic of some corporate associations, which occupy the leading places in the market of the oil industry.*

***Key words:** the industry, competition, Corporation, oil-fat industry, sunflower oil.*

Постановка проблеми. В умовах дії нових торговельних правил, динамічних змін кон'юнктури на внутрішньому і зовнішньому ринках продовольства та енергетичних ресурсів актуальним є визначення основних понять галузі в цілому і олійно-жирової промисловості зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні питання формування й ефективного функціонування ринку олійно-жирової промисловості є предметом наукових досліджень вітчизняних вчених: Л. В. Бабенко, В. І. Бойко, О. Г. Волощука, В. М. Гаврилюка, О. Г. Дерев'янка, М. В. Калінчика, С. П. Капшука, А. А. Побережної, П. Т. Саблука, І. І. Червена, В. М. Яценка та ін.

Вагомий внесок у дослідження конкурентоспроможності олійно-жирових підприємств внесли такі науковці, як: В. Ільїнський, Ю. Лучкова, І. Салькова, Л. Тимошенко, К. Трофимова, І. Цобер, В. Шипуліна та ін. Однак у більшості наукових досліджень недостатньо приділено уваги питанням щодо рівня конкуренції на ринку соняшникової олії, але в працях цих науковців розкриваються організаційно-економічні риси функціонування підприємств галузі та оцінюються тенденції їх розвитку.

Метою статті є аналіз сучасного стану і особливостей функціонування підприємств олійно-жирової промисловості та визначення передумов їхнього подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Галузь — основний структурний підрозділ народного господарства, який являє собою сукупність підприємств, установ і організацій, що виконують в процесі суспільного відтворення однакові соціально-економічні функції незалежно від територіального розташування та відомчого підпорядкування. Відповідно галузевій структурі має місце класифікація галузей народного господарства.

Група однорідних галузей народного господарства утворює сферу народного господарства. Так, відповідно до специфіки виробництва, а також розподілу та перерозподілу виробничих благ виокремлюють виробничу і невиробничу сфери.

До виробничої сфери народного господарства відносяться всі галузі, що виробляють матеріальний продукт, а до невиробничої сфери — галузі, які виробляють невиробничі послуги. Залежно від використання матеріального продукту та специфіки його створення виробничі галузі поділяються на промисловість, сільське господарство і будівництво.

До галузі важкої промисловості входять: електроенергетика, паливна промисловість, металургія, хімічна і нафтохімічна галузі, деревообробна та ін.

До галузі легкої промисловості — текстильна, швейна, взуттєва, хутряна.

До галузі харчової промисловості відносяться: консервна, молочна, олійно-жирова, макаронна, кондитерська, виноробна, пивоварна та безалкогольних напоїв, рибна, соляна, цукрова.

Галузь сільського господарства, у свою чергу, включає в себе галузі рослинництва і тваринництва.

У цілому сукупність усіх структурних підрозділів становить макроекономічну структуру народного господарства [1].

Галузь виробництва рослинної олії в Україні є потужним агропромисловим комплексом, який об'єднує виробників насіння і олійно-жирової продукції. В основному ця галузь орієнтована на виробництво соняшникової олії і пов'язаних з нею продуктів.

Олійно-жировий комплекс спеціалізується на виробництві рослинницьких олійних культур. Основною олійною культурою в Україні є соняшник. Вирощують його саме для того, щоб одержувати насіння, а з нього олію, тоді як інші олійні культури — льон-довгунець, конопля — культиву-

© А. С. Бритвенко, 2014

ються з метою одержання волокна, а насіння — це вже побічна продукція. Тому частка соняшнику у виробництві олії становить 98 %.

Основними районами його виробництва є степові, тобто Донецька, Луганська, Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська і Херсонська області.

Основні посіви соняшнику як теплолюбивої культури зосереджені переважно в південних областях України. Особливо великого поширення набув соняшник у північних і центральних районах степу. Дещо менші його площі в лісостепу і південному степу. Зовсім незначне місце цієї культури на Поліссі і в передгірських районах Карпат.

Олійно-жирова промисловість наведена олійно-екстракційними та олійно-пресовими, маргариновими і миловарними заводами, а також олійно-жировими і жировими комбінатами. Виробництво олії належить до матеріаломістких, тому олійно-екстракційні заводи розміщені в районах вирощування соняшнику. Близько третини всієї вироблюваної олії використовується для виготовлення маргарину і мила. В Україні маргаринові заводи розміщені у Києві, Донецьку, Ужгороді.

Підприємства олійно-жирової галузі України можна розділити на три категорії. До першої категорії належать підприємства, що виробляють рослинну олію: масложирові і маслоекстракційні комбінати. До другої категорії належать дрібні виробники рослинної олії в компаніях, для яких виробництво рослинної олії не є основним видом діяльності. Ці переробні підприємства більше залежать від ситуації на внутрішньому ринку, оскільки на них налагоджено виробництво дрібних партій рослинної олії і вони використовуються для потреб сільського населення.

Україна — майже єдина країна в світі, де населення віддає перевагу нерафінованій соняшниковій олії, і не тільки тому, що вона дешевша. Але останнім часом намітилася тенденція до збільшення частки бутильованої і рафінованої соняшникової олії.

Сільськогосподарські підприємства використовують для переробки насіння власні маслоробки з метою отримання готівки для поточних розрахунків. Дрібні виробники виробляють до 30 % від загального обсягу соняшникової олії. Третю категорію складають виробники олійно-жирової продукції — маргаринові заводи, миловарні комбінати.

У результаті переробки насіння олійних культур отримують продукти первинної переробки (рослинна олія і шрот), продукти глибокої переробки (майонез, маргарин, мило, жири кондитерські, оліфа) і кісточкову крихту, отриману після переробки плодівих кісточок, соняшникове борошно і білкові кислоти.

Українська олійно-жирова галузь наведена підприємствами, що входять до асоціації «Укр-

оліяпром», а також великими компаніями, такими як: Група компаній (ГК) «Кернел», ГК «Каргіл», ГК «Креатив», компанія «Бунге Україна» та ін.

Так, протягом 2014 р. на зовнішні ринки було експортовано понад 20 % масла ГК «Кернел», 12,08 % — ГК «Каргіл», 11,48 % — ГК «Креатив». Найбільшими експортерами є: ГК «Віойл» — 5,89 %, Запорізький масложировий комбінат — 8,3 %, компанія «Бунге Україна» — 5,1 % від загального виробництва в Україні [2].

На сьогодні основним інструментом державного регулювання олійно-жирової промисловості є кредитування і регулювання експорту та імпорту шляхом підвищення або зниження митної ставки на ввезення чи вивезення насіння соняшнику і соняшникової олії.

Досить проблематичним для багатьох виробників насіння соняшнику є фінансування майбутнього урожаю. Процентні ставки в Україні дуже високі. Отримання кредитів фермерами ускладнено через неможливість іпотечного кредитування і кредитування під заставу землі [3].

Висновки з проведеного дослідження. Завдяки високому попиту на продукцію олійно-жирової галузі ринок став стабільно зростати. Це пов'язано, в першу чергу з глобальними тенденціями: зростання споживання випереджає зростання посівних площ під олійні культури; зростає попит на біопаливо, що веде до скорочення обсягів рослинної олії, використовуваного в продовольстві. Також на ринок впливають ціни. Динаміка ціни соняшникової олії найбільше залежить від показників урожаю насіння соняшнику в Україні, а також від загальної динаміки цін олійних біржових товарних груп на світових ринках, насамперед від зміни цін на пальмову та соєву олії.

Отже, олійний ринок України на сьогоднішній день є одним із найперспективніших секторів аграрного виробництва. Олійна продукція користується попитом як на внутрішньому, так і на світовому ринках, де Україна займає позиції лідера. З метою забезпечення сталого перспективного розвитку олійно-жирової галузі України необхідно провести реструктуризацію сировинної та технічної бази галузі, запровадити державне регулювання ринку олійно-жирової продукції, активувати роботу зі зміцнення і розширення своїх позицій на світових ринках [4].

Основою забезпечення ефективного розвитку галузі повинна стати реструктуризація підприємств, систем управління, збалансування сировинних і виробничих потужностей, врегулювання фінансових питань.

Література

1. Поняття галузі економіки. Класифікація галузей народного господарства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukrefs.com>

com.ua/205410-Ponyatie-otrasli-ekonomiki-Klas-sifikaciya-otrasleiy-narodnogo-hozyaiystva.html

2. Топ-10 крупнейших производителей подсолнечного масла по итогам первой половины сезона [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.agriagency.com.ua/comments/10024.html>.

3. Україна. Олійно-жирова промисловість [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/156.html>.

4. Лозовский А. Н. Проблемы развития современной масло-жировой отрасли в Украине / А. Н. Лозовский, С. В. Слободянюк // Экономический форум. — № 1 — 2014. — С. 43.